

SISYFOS PROTI VĚDĚ

ETIKA ODBORNÉHO DIALOGU A ČESKÉ HNUTÍ SKEPTIKŮ

Emil Pálež

Je známé, že český klub skeptiků *Sisyfos* vystupuje proti pseudovědám. Mnohem méně známé je však to, že vystupuje i proti korektnímu vědeckému výzkumu, pokud by tento mohl (byť i nepřímo) vrhat nějaké kladné světlo na ideje zařazené na černou listinu okultních nauk. Členové klubu se snaží takovému výzkumu předem zabránit anebo jej zdiskreditovat. Jako prostředek k tomuto cíli však nevolí oponenturu na odborném fóru, jak by se na akademickou obec slušelo. Nýbrž kuloární intriky, šíření falešných informací mezi akademickými funkcionáři i laiky, zesměšňující útoky *ad hominem*, zastrašující dopisy těm, kdo na takovém výzkumu spolupracují, a páky institucionálního násilí, jež odepírají finanční dotace, vyznamenání, pracovní místa a možnost publikovat. Nepřispívají k objasnění pravdy žádnými kontrolními studii a protiargumenty, ale jejich činnost je ryze destruktivní, ničící práci jiných. Přitom opouštějí všechny zásady vědeckého uvažování i obecně lidské morálky. Principy vědy a racionality jsou zdůrazňovány, pokud se jim hodí – a rychle opouštěny, když mluví ve prospěch protistrany.

Shrnu zde několik případů stejného typu. Dva historické precedenty, tři případy mých kolegů a mé vlastní setkání se skeptickým hnutím. Svůj vlastní případ znám nejlépe, včetně úplného kontextu všech událostí, proto o něm promluví nejvíce. Tato setkání se odehrála v rozmezí dvaceti let s následujícími osobami, z nichž některé jsou popředními členy skeptického hnutí a další jsou jeho sympatizanty a veřejnými obhájci: český astronom Jiří Grygar, zakladatelé a předsedové *Sisyfa* Lenka Příbylová, Jiří Heřt a Čeněk Zlatník, Václav Hořejší z Ústavu molekulární genetiky AV ČR, Ivan Blecha z katedry filosofie na univerzitě v Olomouci, Gejza Dohnal z České statistické společnosti. Na Slovensku Igor Kapišinský z Astronomického ústavu SAV a Vladislav Zikmund z Ústavu fyziologie SAV. Přestože opakovaně slýchám, že jsou to „*staří blázni, které už nikdo nebere vážně*“, nemyslím si to. Pracovníci českých univerzit mají strach a ustupují před nimi, protože prý sedí v grantových komisích rozdělujících dotace. V řadě případů se jim daří deformovat vědu i obecné mínění a poškozovat dobré jméno svých kolegů.

V roce 1801 publikoval William Herschel zprávu pro Královskou společnost, ve které objevil zápornou korelaci mezi skvrnami na slunci a cenami pšenice v Anglii.¹ Porovnal historické záznamy o skvrnách i o cenách pšenice a zjistil, že ceny stoupají v čase slunečních minim. Jak dnes víme, jeho pozorování bylo zcela správné.² Množství sluncem vyzářené energie se mění v jedenáctiletém cyklu a ovlivňuje zemské klima. Dlouhodobá minima sluneční aktivity jako Maunderovo koncem 17. století nebo Wolfovo začátkem 14. století se dávají do souvislosti s ochlazením, nižšími výnosy, hladem a sedláckými vzpourami. Jako objevitel Uranu byl Herschel nejslavnějším astronomem své doby. Přesto byl zesměšněn a umlčen. Donutili ho zrušit a odvolat všechny další projevy na toto téma. Baron Henry Brougham, pozdější lord kancelář jeho Veličenstva, prohlásil tuto myšlenku v Královské společnosti za „velkou absurditu“. Další studie na stejné téma se objevila až o sedmdesát let později. Když se ptáme, proč bylo tak lehké sprovodit ze světa právě tento astrofyzikální objev – je to jeho možná

¹ Herschel W.: Observations tending to investigate the Nature of the Sun in order to find the Cause of Symptoms of its Variable Emission of Light and Heat. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London*, sv. 91, 1801, s. 265-318.

² Pustilnik L. A., Din G. Y.: Influence of Solar Activity on the State of Wheat Market in Medieval England. *Solar Physics* 223, 2004, s. 335-356.

asociace se starou astrologií. Asociace sice falešná, ale politicky účinná – s něčím, co bylo v nemilosti úctyhodných institucí, církevních i akademických.

Stejný Brougham zlomyslným způsobem v anonymních pojednáních napadal Thomase Younga. Young objevil vlnovou povahu světla, ale Broughamovi se podařilo zpozdit přijetí tohoto objevu o celé desetiletí. Brougham sám byl spíše akademický funkcionář a jako vědec nezanechal po sobě nic, pro co by si ho svět pamatoval. Jen množství osobních názorů, jejichž platnost měla krátké trvání. Byl to však on, kdo se v Královské společnosti cítil být dědicem a mluvčím Newtonovy autority a soudil kolegy, jež přicházeli se skutečnými objevy. Barona Broughama s jeho arogancí a namyšleností by si skeptikové mohli vzít za svou ikonu.

Velice podobný případ se odehrál v nedávném Československu. Když koncem šedesátých let sesuv půdy u Ostravy přerušil tajný „rudý“ kabel mezi Prahou a Moskvou, dostala se otázka příčin půdních sesuvů mezi priority výzkumu. Tehdejší pracovník Geologického ústavu Akademie věd, Milan Špůrek, shromáždil údaje o 2854 zaznamenaných půdních sesuvech v uplynulých 1600 letech.³ Pak začal hledat příčiny. První nabízející se faktor bylo počasí, zejména srážky. Počasí však nelze dlouhodobě předvídat, a protože tehdy kolovaly jisté domněnky o souvislosti mezi srážkami a Měsícem, Špůrek prozkoumal i to. Zjistil korelaci sesuvů se syzygiemi Slunce a Měsíce. Sesuvů přibývá během úplňku a novu, což není až tak záhadné. Slunce a Měsíc způsobují nejen vzednutí oceánů, ale i pevnina mírně stoupá a klesá vlivem slapových sil, takže ke geologickým zlomům dojde nejspíš tehdy, když je pnutí vrstev největší.

Otevřen všemu se však podíval i na jiná tělesa ve sluneční soustavě a zjistil ještě něco. Sesuvy se periodicky množily, když planeta Saturn prodlévala mezi 270° až 330° ekliptikální délky (což jsou znamení Kozoroha a Vodnáře). Zveřejnil i predikci na nejbližší desetiletí, která se splnila.⁴ Od astrologů se pak dozvěděl, jak přesně to zapadá do starých představ: Saturn je bůh země a minerální říše, patron rolníků a horníků. Kozoroh a Vodnář jsou jeho domovská znamení, kde působí nejsilněji. Špůrek musel čelit obvinění z astrologie. Přestože nevěřil, že příčinou sesuvů je planeta Saturn. Zdůrazňoval, že může jít o zdánlivou korelaci kvůli nějakému paralelnímu rytmu stejné délky. Nepomohlo mu to a v roce 1975 musel opustit Geologický ústav. Paradoxně až tyto události ho přivedly k zájmu o astrologii, o níž později napsal několik knih.

Ve stejném roce inicioval americký profesor filosofie Paul Kurtz manifest proti astrologii, jež podepsalo 186 vědců, a založil *Výbor pro skeptické zkoumání*, jenž je mateřskou organizací českého *Sisyfa*. Začalo se šetření s jiným kacírským kolegou: byl jím francouzský statistik Michel Gauquelin. Gauquelin se již o dvacet let dříve rozhodl zjistit, zda je na astrologii něco pravdy. Dospěl k názoru, že klasická astrologie víceméně není pravdivá, protože většinu očekávaných souvislostí (například o významu planet ve znameních) se mu nepodařilo doložit. Nebránil se však tomu, že něco z učení starých Babylóňanů může mít reálný základ. Zjistil několik korelací mezi polohou planet nad obzorem a úspěchem v povolání. Například olympijští atleti se nadprůměrně často rodili v okamžicích, kdy právě vycházel nebo kulminoval Mars. I to zapadlo do prastaré babylónské astrologie téměř bezchybně. Podle ní totiž planety působí na zrozence nejsilněji, když jsou v rohových domech (tj. právě vycházejí, zapadají nebo kulminují). A také sílu, zdatnost a vytrvalost atletům a vojákům

³ Špůrek M.: Historical Catalogue of Slide Phenomena. *Studia geographica* 19, 1972.

⁴ Špůrek M.: Retrospection and prognosis of landslide calamities. *Časopis pro mineralogii a geologii*, roč. 19, č. 2/1974.

propůjčuje právě Mars. Podobné souvislosti mezi Saturnem a vědci, Jupiterem a politiky, Venuší a umělci či Měsícem a spisovatelem taktéž zapadaly do tradičních představ.⁵

Skeptici tvrdili, že výchylka je zřejmě způsobena přirozenou denní variací porodů a po jejím odfiltrování se „Marsův efekt“ ztratí. Kurtz, Abell a statistik Marvin Zelen navrhli statistickou metodu, která byla podle nich správná. Kdyby se Marsův efekt ztratil, pokládali by to za důkaz. Jejich kontrolní vzorek však Gauquelinův Marsův efekt znovu potvrdil. Zmateně začali vymýšlet důvody, proč je jejich vlastní test chybný. Začali osekávat vstupní množinu dat a selektivně z ní vynechávali různé podmnožiny, které k Marsovu efektu přispívaly nejvíce. Předkládali řadu falešných argumentů a klamných závěrů. Odklon od kotev logiky a zaujatost byly tak zjevné, že čestnější členové z vlastních řad výboru začali protestovat proti takovým pochybným postupům. Byli vyloučeni a umlčeni, nesměli mluvit na shromážděních a publikovat v časopise. Jedním z takto vyloučených byl i zakládající člen výboru Dennis Rawlins: „*Jsem stále skeptický vůči okultním vírám, pro jejichž odhalování byl výbor založen. Ale změnil jsem názor na integritu některých z těch, kdo si dělají kariéru oponováním okultismu*“.⁶

Belgickému Výboru pro vědecký výzkum paranormálních tvrzení se stala stejná věc již v roce 1968: ve snaze falsifikovat Gauquelinovy výsledky je potvrdili. Osm let proto výsledek tajili. Až v roce 1976 to nakonec zveřejnili s tím, že Marsův efekt přesto neexistuje. Jelikož astrologie nemůže být pravdivá, jejich vlastní test je chybný – ale nevědí jak! Kontroverze pokračuje už 55 let a Gauquelin mezitím spáchal sebevraždu. Není sice jasné, zda je Marsův efekt reálný, ale je jisté, že skeptikům nejde o pravdu.

Vladislav Zikmund při naší společné diskusi ve slovenské televizi VTV na podzim 1995 vše prostě popřel. Prý se nikdy nic nenašlo. Přestože v té době už samotní američtí skeptikové přiznali své pochybení v časopise *Sceptical Enquirer*. O tři roky později v rádiu TWIST jsem mu položil stejnou otázku a ani si nepamatoval, že to popíral. Marsův efekt se prý našel, ale je bezvýznamný.

Podívejme se blíže na argumentaci zakládajícího člena slovenské organizace skeptiků, Igora Kapišinského. Planety prý nijak nemohou působit na osudy lidí, protože „*světlo Jupiteru je tisíckrát slabší než pokojová žárovka*“. Anebo „*gravitační vliv Marsu na novorozence je šestkrát menší než vliv 70-kilogramového porodníka*“.⁷ Na první pohled to působí jako rozumné tvrzení založené na vědeckém poznání o ubývání silového působení polí se čtvercem vzdálenosti. Ve skutečnosti se v něm skrývá několik vrstev lži. Za prvé, je v tom posun zkreslující historii astrologie, protože ta nikdy netvrdila, že by planety měly působit prostřednictvím gravitace a elektromagnetismu, ale prostřednictvím kvalitativních magických sympatií. Za druhé, předpokládá to dogmaticky uzavřený obraz světa, kde nepůsobí nic kromě čtyř známých fyzikálních interakcí, a žádná jiná síla nebude objevena ani v budoucnosti. Za třetí, není to pravda, protože planety právě svou gravitací a elektromagnetismem působí, ale nepřímo přes Slunce, a skutečně způsobují na Zemi dramatické události.

Slunce je vroucí koule plazmy a záření proudící v labilní dynamické rovnováze. Malé změny stačí, aby se klidné proudění změnilo na turbulentní. Excentricita Jupiterovy dráhy je tak velká, že v perihéliu gravitačně a magneticky interaguje se Sluncem až o 20% větší silou než v aféliu. Na povrchu naší hvězdy to způsobuje jakýsi sluneční příliv a odliv. Planety svými oběhy taktéž způsobují tanec Slunce kolem těžiště sluneční soustavy, od něhož se vychyluje o více než svůj vlastní poloměr. Slunce opisuje zejména trojlístky pod vlivem konjunkcí Jupitera a Saturnu každých 19,86 let.

⁵ Gauquelin M.: *Neo-Astrology. A Copernican Revolution*. Penguin, New York, 1991.

⁶ Rawlins D.: Starbaby. *Fate Magazine*, říjen 1981.

⁷ Kapišinský I.: Čo neznaša astronóm. *Moment* 44, 1998.

Především tito dva plynní obři, v menší míře modifikováni dalšími planetami, zřejmě regulují rytmy sluneční aktivity. A aktivita slunce má mohutný vliv na celou biosféru Země. Máme stovky studií o souvislosti sluneční aktivity s vulkanickou činností a změnami klimatu, jež dramaticky ovlivňují dějiny. Aktivní slunce je v těsném vztahu k počtu dopravních nehod, protože zpomaluje reakční čas nervové soustavy člověka. Mění se složení krve a imunita, čímž vznikají epidemiologické cykly. Skvrny na Slunci zasahují lidské srdce tak mocně, že počet infarktů se zněkolikanásobí a v televizní předpovědi počasí vysílají varování pro kardiaky. Sluneční vítr vyvolává polární záře, narušuje rádiové vysílání a dokáže vyřadit z provozu pozemská elektrická zařízení.

Kapišinský jako dlouholetý pracovník Astronomického ústavu SAV o tom musí vědět. Buď to ví a lže, anebo lže tím, že vystupuje jako odborník. Zneužívá svého postavení a zavádí laiky, protože ti jeho výpovědi chápou jako zprávu o stavu poznání současné astronomie, a ne jako jeho excentrický osobní názor. Patří k předním hypotézám astrofyziky, že sluneční variabilita odráží časoprostorovou organizaci planetárního systému.^{8, 9} K vývoji této hypotézy přispěla i pracovnice Geofyzikálního ústavu AV ČR, Ivanka Charvátová. „Charvátové cyklus“ najdeme v amerických učebnicích a encyklopediích vydávaných NASA, ale ne v učebnicích českých.¹⁰ Jiří Grygar totiž leckde utrousí, že Charvátová „dělá astrologii“. Co tím vlastně říká? Zřejmě neříká, že teorie je chybná, protože pak by místo toho mohl uvést své argumenty. Ale dožaduje se zamezení takového výzkumu, který nahrává astrologům. Výsledkem pak je, že redakce českých odborných časopisů toto téma sabotují. Dvě hodiny před odvysíláním dokumentu v české televizi zazvoní telefon a přijde zákaz vysílání.

Dalším příkladem je slovenský chronobiolog Miroslav Mikulecký. Je to zasloužilý profesor, který má za sebou 60 let výzkumu, tisícovku odborných publikací a stejný počet citací. Po desetiletí zkoumá vliv kosmického prostředí na biosféru. Například jeho pozorování epidemických cyklů salmonelózy v souvislosti s lunisolární gravitací se později podařilo doložit i experimentálně.¹¹ Salmonella je citlivá na směrové změny mikrogravitace a vystavená takovým změnám i v laboratoři zvyšuje svou virulenci a rezistenci.¹² Mikulecký si mi stěžoval, že jeho články o „vlivu Měsíce“ jsou častokrát zamítány a je mu vyčítáno, že podporuje astrologii.

Například časopis GEO v čísle 12/2011 uveřejnil článek po názvem „Populární omyl: Měsíční pohádka“ od anonymního autora. Píše se v něm, že Měsíc vůbec nepůsobí na člověka a přírodu, pokud nepočítáme příliv a odliv a to, že vlci a psi v noci vyjí na Měsíc. Jen iracionální lidé prý věří v nějaký vliv Měsíce, protože trpí sebeklamem. V číslech 12/2010 a 3/2011 GEO představilo klub *Sisyfos*, americký *Výbor pro skeptická zkoumání* a jeho zakladatele Paula Kurtze a uveřejnilo reklamu na *Slovník esoteriky a pavěd* od Jiřího Heřta. Od té doby se objevila pravidelná rubrika nazvaná „populární omyly“ a v ní i článek o Měsíci.

Napsal jsem šéfredaktorovi, že mám před sebou na stole knihu *Biologie Měsíce* od německých autorů z univerzity Witten-Herdecke.¹³ Jen v seznamu pramenů této jediné knihy je uvedeno 1101

⁸ Schwentek H., Elling W.: A possible relationship between spectral bands in sunspot number and the space-time organization of our planetary system. *Solar Physics* 93, 1984, s. 403–13.

⁹ Grandpierre A.: On the origin of solar cycle periodicity. *Astrophysics and Space Science* 243, 2004, s. 393–400.

¹⁰ Charvátová I.: Solar Motion. In: *Encyclopedia of Planetary Sciences* (vyd. J. H. Shirley a R. W. Fairbridge). Springer, Berlin, 2006, s. 748–751.

¹¹ Mikulecký M. Jr., Mikulecký M. Sr.: Time course of nontyphoid salmonellosis in Slovakia 1957–2008. *Bratislavské Lekárske Listy* 2010, 111 (9):489–492.

¹² Nickerson C. A., Ott C. M., Mister S. J., Morrow B. J., Burns-Keliher L., Pierson D. L.: Microgravity as a Novel Environmental Signal Affecting *Salmonella enterica* Serovar Typhimurium Virulence. *Infection and Immunity*, 68, 2000, s. 3147–3152.

¹³ Endres K., Schad W.: *Biologie des Mondes. Mondperiodik und Lebensrhythmen*. Hirzel Verlag, Stuttgart, 1997.

studií z odborných časopisů, které se všechny věnují lunárperiodickým jevům v přírodě, od stovek autorů studujících tisíce živočišných a rostlinných druhů. Příroda je plná lunárperiodických jevů, zejména co se týče rozmnožování a růstu, od nejjednodušších korálů až po člověka. U zvířat žijících ve volné přírodě měsíční světlo reguluje činnost epifyzy a hormonů, takže je zcela nemožné, aby se vyhnula lunárním rytmům. Upozornil jsem, že ten článek zapírá existenci celého vědeckého podboru s dvěstěletou tradicí – selenobiologie – a je neomaleným obelháváním čtenáře. Redakce neprozradila ani jméno autora, ani nepřijala žádné předsevzetí do budoucnosti dbát lépe o obsahovou pravdivost svého časopisu.

S Miroslavem Mikuleckým jsem začal spolupracovat v roce 2000. V té době jsem už deset let zkoumal kulturní vlny v dějinách. Zajímalo mě, jak se souběžně se změnou základní intuice o povaze pravdy a hodnot (*epistémé*) mění všechny oblasti společnosti a jak různé typy filosofie, náboženství, vědy a umění patří k sobě. Například senzualismus ve filosofii, realismus v malbě a atomismus ve fyzice. Všiml jsem si podobnosti mezi historickými epochami a vývojovými fázemi v psychologii jednotlivce včetně tendence každé epochy k určité poruše osobnosti. Třeba podobnost psychické konfigurace baroka s předškolním věkem a jeho náchylnost k hysterické struktuře. Statisticky jsem testoval pravidelnosti v časovém rozložení kulturních vln: zda mají různé typy mentality sklon následovat po sobě v pevném pořadí, zda se vracejí periodicky nebo jsou synchronní s jinými kulturami. Nápadné byly zejména rytmy s délkou kolem 500 let. Platily pro mnoho tvořivých oblastí a často kulminovaly synchronně v různých civilizacích najednou. Navíc, právě tyto rytmy byly objeveny a popsány už několika starověkými civilizacemi. To výrazně zvyšovalo jistotu, že se nejedná o artefakt, který bych si do dat promítl jen já sám. Dodalo to celé věci charakter predikce, která byla vyslovena předem, a já po tisíciletích porovnával prorockví dávnověkých kněží se skutečným během dějin. Ovšemže ve starověku – v souladu s tehdejšími obrazným způsobem myšlení – se tyto kulturní vlny vysvětlovaly jako vliv nebes, bohů a archandělů. Každý archanděl inspiroval nějakou duševní kvalitu, ctnost, zručnost nebo tvořivou oblast a vládl v jistém období, než ho vystřídal další. Nauka o střídání duchů času očividně obsahovala nějakou zkušenost, poznání o archetypech a zákonitostech proměn kolektivního podvědomí lidstva.

Synchronnost mezi vzdálenými, oddělenými kulturami znamenala, že tento cyklus nebude možné vysvětlit pomocí vnitřní sociální dynamiky, jak bylo doposud v sociologii zvykem. Naznačovalo to nějaký dlouhodobý a celosvětový periodický faktor. Mikulecký měl zkušenosti s dlouhodobými rytmy synchronizovanými kosmofyzikálními nebo geofyzikálními vlivy a statistické nástroje na jejich analýzu. K našemu pátrání po příčinách se připojil „otec americké chronobiologie“ Franz Halberg z univerzity v Minnesotě. Sám doložil další 500leté cykly a pokřtil je jako „*semimilennální cykly Páleše-Mikuleckého*“.¹⁴ Již před námi mluvil Warren Dwight Allen, zakladatel katedry muzikologie na univerzitě v Stanfordu, o 500letém rytmu v dějinách hudby. Bývalý předseda kansaské akademie věd Raymond Wheeler našel takový rytmus v dějinách vojenských bitev. Oba to vysvětlovali 500letými cykly klimatu. Spojili jsme se s odborníkem na klimatologii, Jaroslavem Štřeštíkem. Novější data však neshodila o 500letém rytmu ve srážkách ani teplotách. Odpovídající rytmus jsme nenašli ani ve sluneční aktivitě a variacích zemského magnetismu.

Povahu neznámého faktoru jsme se pokusili vydedukovat z jeho účinků. Zejména u dvou nápadných rytmů se hypotéza přímo nabízela. Prvním z nich byl pravidelný návrat romantismů – období s rozkvětem poesie, hudby, mystiky, krajinomalby, ale i nacionalismu, revolučnosti, herezí a odmítání autorit. Tato období vyzdvihovala na první místo v žebříčku hodnot cit, patřil k nim kult

¹⁴ Halberg F. et al.: Step towards Mikulecky's semimillennials in the emergence of outstanding individuals. Proceedings of the symposium „Noninvasive methods in cardiology 2009“, Masarykova univerzita, Brno, 2009, s. 64-76.

ženství, slavní milenci, zdvojnásobení počtu královen na trůnech aj. Všemi znaky připomínala psychickou strukturu dospívání, takže se podobala čemusi jako periodické světové pubertě. Ve starověku se říkalo, že bohyně lásky, krásy a dívčenskosti, sumerská Inanna, egyptská Hathor se v těch dobách ujímá vlády. Vypadalo to tedy na zvýšenou hladinu hormonů každých 500 let. Navštívil jsem Danielu Ostatníkovou z Fyziologického ústavu Lékařské fakulty UK s tím, že bychom tuto hypotézu mohli ověřit, jen kdybychom měli nějakou sbírku koster z minulých staletí. Ženský hormon estradiol uzavírá růstové štěrby dlouhých kostí a ukončuje růst. Jeho zvýšená hladina by se proto musela projevit nižším vzrůstem a odlišnými proporcemi koster. Taková data jsme později i našli: studii desítitisíc koster z uplynulých dvaceti století od německých autorů.¹⁵ Evropané byli skutečně nejmenší právě v těch obdobích, jak jsem předpokládal.

Druhý z těchto rytmů kulminoval pravidelně po romantismech s opožděním 150 let a naznačoval tentokrát zvýšenou hladinu mužských androgenů. Například souvislost mezi testosteronem a agresivitou je dobře známa. Byla to období svárů, železných králů, ohnivé a špičaté estetiky; dynastie se rychle rozpadaly, panovníci střídali a říše se štěpily. Například Stará, Střední i Nová říše Egypta se rozpadly vždy po 500 letech v chaotickém „přechodném období“. Stejný rytmus platí celosvětově. Egypťané z toho obviňovali zlého boha Sutecha, jehož vliv sílil každých 500 let, což se odráží i ve jménech faraonů. Za stejná období Babylóňané vinili Nergala, zhoubnou inteligenci planety Mars, jež přináší horečky, válku a smrt. Čínský učenec Meng-c' před 2300 lety napsal, že každá dynastie po 500 letech vyčerpá svou mravní sílu, ztrácí mandát nebes a musí být nahrazena jinou.¹⁶ V Číně byl tento rytmus tak obecně známý, že když císař Wang Mang v 1. století př. Kr. uzurpoval trůn, obhajoval svůj čin tím, že právě uplynulo 500 let a vládnoucí dynastie má být nahrazena jinou.

Sepsali jsme s Mikuleckým sérii článků. Jeden z nich vyšel v *Comparative Civilizations Review* díky kladné recenzi, kterou napsal největší současný odborník na historiometrii, Dean Keith Simonton z univerzity v Kalifornii.¹⁷ Dva další, předkládající onu hormonální hypotézu, vyšly v *Neuroendocrinology letters*.^{18, 19} Jejich šéfredaktorem je Peter Fedor-Freybergh, vícenásobný nositel čestných doktorátů z různých univerzit, zakladatel a doživotní čestný předseda Světové asociace prenatalní a perinatální dětské psychologie a medicíny. Články se mu pro jejich transdisciplinární charakter líbily natolik, že je ve Společnosti integrálních věd navrhl na ocenění. Byly oceněny cenou Zdeňka Kleina, jež se každoročně uděluje za nejlepší práci v oblasti etologie člověka. Cenu nám odevzdal děkan Přírodovědecké fakulty Karlovy univerzity, Pavel Kovář, na slavnostním shromáždění v aule fakulty v březnu 2008.

To bylo „rudé plátno“ pro skeptiky. Začali napadat všechny zúčastněné osoby. Mikulecký obdržel varovný dopis, aby se mnou přerušil spolupráci, pokud si chce zachovat dobré jméno. Václav Hořejší napsal Freyberghovi, že je „poněkud šokován“, když vědecký časopis propaguje Pálešovu „bizarní pseudovědu“ a žádal ho o vysvětlení. Další pohoršené reakce a žádosti o vysvětlení adresovali děkanovi Kovářovi. Pod tlakem *Sisyfa* se Kovář zalekl a zbavoval se odpovědnosti. Cena prý nebyla udělena fakultou, ale jen na půdě fakulty (přestože na diplomu stojí, že jej uděluje Přírodovědecká

¹⁵ Koepke N., Baten J.: Climate and its Impact on the Biological Standard of Living in North-East, Centre-West and South Europe during the Last 2000 Years. *History of Meteorology* 2, 2005, s. 147-59.

¹⁶ Meng-c': *The Works of Mencius* (vyd. James Legge). Dover, New York, 1970, části 3B9, 2B13, 7B38.

¹⁷ Pálež E., Mikulecký M. sen.: Periodic Emergence of Great Historians in the History of Ancient Greece, Rome & China. *Comparative Civilizations Review* 54, 2006, s. 53-63.

¹⁸ Pálež E., Mikulecký M. sen.: Periodic Emergence of Great Poets in the History of Arabia & Persia, China and Japan. *Neuroendocrinology letters* 3, sv. 25, 2004, s. 169-172.

¹⁹ Pálež E., Mikulecký M. sen.: 500-Year Periodicity in the History of Ancient Egypt and China. Androgens at Work? *Neuroendocrinology letters* 4, sv. 29, 2008, s. 589-597.

fakulta a Kovář je na něm podepsán); že jeho přítomnost byla jen formální a krátká (všem nám osobně podal ruku a odevzdal diplomy); že hlavním iniciátorem a odborným arbitrem byl Freybergh. Freybergh věděl, že spor je bezpředmětný, protože oba články neobsahovaly vůbec žádné esoterické předpoklady ani závěry. Nebyla v nich ani stopa po pseudovědě. To, že si lidé kdysi vysvětlovali kulturní vlny jako vliv božstev, byl historický fakt. Ale v článcích se navrhovalo jejich přirozené, materiální vysvětlení. Výslovně tam bylo upozorněno, že ze samotné existence dějinných rytmů nevyplývá existence babylonských astrálních božstev. Rytmy mohou být zapříčiněny něčím jiným.

Na udělení ceny Zdeňka Kleina (12. března) reagovali skeptici současně (16. března) udělením anticeny, bronzovým bludným balvanem *Sisyfa* za pavědy. Udělovací listinu podepsal Jiří Grygar. Ptal jsem se ho, za co přesně mi byl balvan udělen. Grygar upřesnil, že to nebylo za ty dva články v *Neuroendocrinology letters*, ale za mou knihu *Sedm archandělů. Rytmy inspirace v dějinách kultury a přírody*.²⁰ Na udělovacím ceremoniálu se pak četlo, že ony odměněné články „připomínají astrologii“ a „předpoklad, že svět je řízen duchovními bytostmi... je pro vědu nepřijatelný, nelze jej testovat“.²¹ Ani má kniha však neobsahuje žádnou pseudovědu. Naopak, celá její poslední kapitola nazvaná *Hranice mezi metafyzikou a vědou* jednoznačně a dopodrobna vysvětluje mou pozici, a předchází všem takovýmto nedorozuměním, jaká jsem už po léta slychal a znal. Jenže skeptikům stačí, když se na obálce vyskytne slovo „anděl“ – a vše ostatní si domyslí dle své fantazie. Upozornil jsem tedy Grygara, že balvan mi byl zjevně udělen za podsunutý názor, který není můj; a požádal jsem ho, aby balvan buď stáhli anebo doplnili jiné důvody, za co mi patří. Nestáhli a ani nenašli jiné důvody.

Na podzim 2012 jsem na Západočeské univerzitě v Plzni vedl seminář pod názvem „*Angelologie – epistemologie starověku. Jak se vysvětloval svět dříve a jak dnes*“. Nikdo ze *Sisyfa* nepřišel a ani si nevyslechli zvukový záznam, který je k dispozici na webu.²² Vše si opět vybájili z čiré vlastní fantazie. Rektorka Západočeské univerzity Ilona Mauritzová brzy dostala dopis od předsedkyně *Sisyfa*, Lenky Příbylové. Stojí v něm, že „obsahem seminářů byla »vědecky doložená« představa o řízení světa anděly, kterou doprovázel výklad rozmanitých poznatků z astrologie, antroposofie, alchymie a dalších esoterických disciplín... podivujeme se, že známá osobnost esoteriky a pseudovědy, jako je Dr. Emil Pálež, mohla opakovaně a s významnou institucionální podporou vystupovat na půdě ZČU, a to patrně bez jakékoli kritické odezvy“. Požádal jsem Lenku Příbylovou, aby uvedla z celého semestru alespoň jedinou mou větu, kde bych se dopouštěl nějakého esoterického předpokladu a pseudovědecké argumentace – nedostal jsem žádnou odpověď. Grygar a Příbylová lžou dále záměrně a s plným vědomím.

Téměř neuvěřitelná událost se odehrála, když jsem v listopadu 2010 přednášel na Ostravské univerzitě. Vladimír Šiler z Katedry filosofie přišel už předem antipaticky naladěm. Přednesl jsem má zjištění: předmětem starověké nauky o andělech byly jisté intersubjektivní zážitky, jež jsou empiricky doložitelné i v naší době, a byly chápány jako „zjevení, inspirace archandělů“. Co způsobuje tyto zážitky, zatím nevíme. Zdůraznil jsem, že je to otevřeno a existují různé hypotézy. Mohou to být andělé a mohou to být evoluční vzorce aktivované nějakým periodickým kosmofyzikálním faktorem. Šiler vše slyšel. Mohl něco namítnout anebo položit otázku, když nerozuměl. Nic neřekl a sepsal zprávu, podle které se na přednášce odehrál přesný opak: prý jsem je chtěl přesvědčit o existenci andělů a jsem patrně duševně chorý. Zprávu opatřil zesměšňujícími poznámkami a obrázky amorků a rozeslal ji svým kolegům. Psal jsem mu, jak mohlo dojít k takovému „nedorozumění“, že napsal opak toho, co slyšel? Nebylo to nedorozumění, nijak toho nelitoval.

²⁰ Pálež E.: *Sedm archandělů. Rytmy inspirace v dějinách kultury a přírody*. Sophia, Bratislava, 2007.

²¹ Korespondence s Jiřím Grygarem. http://www.sophia.sk/sites/default/files/Grygar_komplet.pdf

²² <http://www.sophia.sk/audiomp3/biochemia-siedmich-planetarnych-kovov-pohlad-alchymie-pohlad-moderny>

Další skeptikové se soustředili i na jiné aspekty mé práce. Tři týdny po udělení ceny doplnil Jiří Heřt ve svém *Stručném výkladovém slovníku skeptiků* heslo *Andělé a angelologie*. Zopakoval hlavní dezinformaci, že podle mě „*existence andělů je nepochybná*“ a považují to za vědecky dokázané. Objevil jsem prý, že působí každých 2048 let. Popřel dále existenci dějinných rytmtů. Data jsem prý selektivně a tendenčně vybíral já sám, aby odpovídala mé teorii. Opět čirá lež, protože všechna data přebírám z publikací odborníků, kteří neznali mou hypotézu, a proto jí nemohli být ovlivněni. Mohl bych jen citovat neexistující pramen anebo zfalšovat jeho obsah, což by se nahlédnutím do citovaného zdroje dalo okamžitě odhalit. Požádal jsem Heřta, aby uvedl, kde jsem se dopustil nějakého zkreslení dat. Nedokázal nic uvést. Žádal jsem o omluvu – přestal odpovídat.²³ Heřt nikdy v životě nedržel v ruce ani jednu mou knihu a ani jeden článek. Kdyby ano, pod každým grafem by viděl uvedený zdroj dat – monografii nějakého renomovaného specialisty – a délku zkoumané periody 500 let. Pátral jsem, odkud přišel na nesmyslné číslo 2048 let. Kdysi existovalo na Wikipedii sedmiřádkové heslo „Emil Páeš“ a to bylo jediné místo, kde se tento zkomolený údaj vyskytl. Vše, co o mně Heřt věděl, bylo těch sedm řádků! Nicméně v předmluvě se dočteme, že cílem jeho slovníku je „*poskytnout přesné, objektivní a podložené informace*“.²⁴ I Čeněk Zlatník v recenzi Heřtova Slovníku zdůrazňuje, že „*hesla jsou zpracována pečlivě a podrobně... Páešovy argumenty byly pečlivě přezkoumány*“.²⁵

Gejza Dohnal měl na objednávku skeptiků zpochybnit mou statistickou metodu. Dokázal se přitom chytit jen víceznačných formulací, do nichž vkládal špatný význam; a zčásti zkomolil celou hypotézu, což mu pak umožnilo ji zkritizovat. Meritum věci však stejně bylo jen to, zda tam hledané rytmy jsou nebo nejsou. Nabídl jsem, aby on sám zvolil statistickou metodu, kterou pokládá za správnou – zda tam ty rytmy pak nebudou. Přiznal, že alespoň ve druhém ze dvou článků je 500letá periodicitata v datech tak evidentní, že se potvrdí bez ohledu na to, jakou statistickou metodu zvolíme.²⁶

Ivan Blecha se soustředil na zpochybnění metodologie sběru a vyhodnocování dat. Spolu s Heřtem předpokládá, že jsem z dat musel něco vynechat anebo si do nich něco přidat účelově, aby mi to vyšlo. Je to obvinění z vědeckého podvádění, které by směl vyslovit jen tehdy, kdyby něco takového skutečně našel. Protože je profesorem filosofie, naše debata se konkretizovala na dějiny filosofie. Já tvrdím, že nejvíc a nejvlivnějších filosofů žilo a tvořilo v obdobích, které jsou podle staré tradice obdobími archanděla Michaela, patrona filosofie. Blecha tvrdí, že to tak není.²⁷

Diskuse o subjektivitě mých dat začala už před patnácti lety. Mí oponenti, především Viktor Krupa z Kabinetu orientalistiky SAV, navrhli použít jako kontrolní studie největší práce známých sociologů a antropologů jako Kroeber, Sorokin, Murray a mnohé další.^{28, 29, 30} Všichni předpokládali, že očekávané dějinné rytmy se v těchto pracích nenajdou, a kdyby se nenašly, pokládalo by se to za definitivní falsifikaci. Ale našly se tam a nezaujatí kolegové akceptovali, že nezávislá data spíš podporují mou teorii, než ji vyvracejí. Pro skeptiky to znamenalo jen tolik, že data pak nejsou důvěryhodná.

Během naší veřejné diskuse s Blechou v listopadu 2012 na univerzitě v Olomouci jsem promítl na plátno křivku tvořivosti filosofů zpracovanou podle *Filosofického slovníku*, jež napsal sám Blecha s

²³ Korespondence s Jiřím Heřtem. http://www.sophia.sk/sites/default/files/Hert-Pales_komplet.pdf

²⁴ Heřt J.: *Výkladový slovník esoteriky a pavěd*. Věra Nosková, Praha, 2008.

²⁵ Zlatník Č.: Recenze na Výkladový slovník esoteriky a pavěd od Jiřího Heřta. Rozmer 4/2012.

²⁶ Korespondence s Gejzou Dohnalem. <http://www.sophia.sk/sites/default/files/Dohnal-Pales-komplet.pdf>

²⁷ Korespondence s Ivanem Blechou. http://www.sophia.sk/sites/default/files/Blecha_Pales_komplet.pdf

²⁸ Kroeber A. L.: *Configurations of Culture Growth*. University of California, Berkeley, 1969.

²⁹ Sorokin P. A.: *Social and Cultural Dynamics*. Bedminster, New York, 1962.

³⁰ Murray Ch.: *Human Accomplishment: The Pursuit of Excellence in the Arts and Sciences, 800BC to 1950*. Harper-Collins, New York, 2003.

kolegy z jeho vlastní katedry.³¹ Výrazně korelovala s obdobími archanděla Michaela. Blecha se zatvářil, že nerozumí, co je korelace, a že mu ta čísla nic neříkají. Studenti v plénu začali zvedat ruce: „*Ale pane profesore, vždyť o korelaci se běžně učíme!*“ Nepotřebujeme korelaci, řekl jsem, stačí nám jednoduchá aritmetická operace sčítání: filosofů je v michaelských obdobích nejvíce a je jim věnováno nejvíce pozornosti (téměř dvojnásobně více než jindy). Blecha začal vysvětlovat, proč jejich vlastní data nejsou spolehlivá. Kolegové prý psali tendenčně. Ukázal jsem, že stejný rytmus lze nalézt ve všech pramenech o dějinách filosofie a že to nezávisí na volbě pramene. Nezávisí to ani na způsobu kvantifikace: ať bereme jen samotný počet filosofů nebo i jim věnovaný prostor v literatuře, výsledek je stejný.

Blecha namítl, že to může být jen eurocentrismus, jednostranný pohled západní civilizace. Ukázal jsem mu studii řešící jeho námitku: pro každou ze tří civilizací – západní, indickou i čínskou – platí stejně, že nejlepších filosofů je nejvíce v michaelských obdobích, nejen podle názoru Evropanů, ale i podle Indů a Číňanů. Namítl, že to může být jen pohled současnosti, a že v jiných staletích by se jako velcí filosofové jevíly jiné postavy. Staré prameny však ukazují, že i v minulosti se za velké filosofy považovaly postavy z michaelských období.

Blecha namítal, že historický záznam je neúplný, nevíme, co všechno se ztratilo a proto na něm nelze stavět. Zdánlivý rytmus může být výsledkem náhodných ztrát historických údajů. V historických údajích tak sice lze najít rytmus, ale světové události se ve skutečnosti neodehrály rytmicky. Jenže statistika je věda, která je navržena právě pro práci s neúplnými a poškozenými soubory dat. Z nejistých údajů při dostatečném počtu dokáže dělat jisté závěry. Pokud se ve vzorcích dat opakují stejné a vysoce nepravděpodobné vzorce, není to náhoda, ale musí to mít příčinu.

Blecha namítal, že ti, co psali dějiny, byli zaujatí a zkreslovali zprávy. Jistěže, zprávy byly zkreslovány z nejrůznějších důvodů, ale určitě ne proto, aby se potvrdily Pálešovy rytmy. Pokud se v záznamech různých civilizací po tisíciletí nacházejí stejné rytmy, jsou myslitelná jen dvě vysvětlení: buď to odráží skutečný běh událostí – anebo jde o světovou konspiraci trvající pět tisíc let. Přes propast tisíciletí a vzdálených kontinentů by se kronikáři museli nějak dohodnout, aby všichni zkreslovali záznamy ve stejném smyslu. Pro takovou konspiraci chybí motiv a byla by technicky neuskutečnitelná. Jednodušší je předpokládat, že se dějinné události prostě odehrávaly rytmicky – nicméně Blecha dává přednost konspiraci.

Přes celosvětový a celodějinný konsenzus, že filosofové z michaelských období jsou nejvlivnější, nejvíce se citují a rozebírají, což platí i pro Blechův vlastní slovník – Blecha tvrdí, že tito filosofové nejsou významní, ale skutečně významní jsou jiní, o nichž se nemluví. Ani tato námitka však nemění nic na předmětu mého bádání. Nežjišťuji totiž, kdo filosofoval správně, jen konstatuji jako psycholog, že lidstvo má v michaelských obdobích intersubjektivní pocit rozkvětu filosofie a ptám se proč. Psycholog musí zaznamenat duševní procesy pozorovaného subjektu tak, jak jsou, a pak o nich uvažovat – ne říkat subjektu, že nemá ty správné duševní procesy, jaké by podle teorie měl mít! Blecha chce, aby lidé nepovažovali za významné ty filosofy, jež za významné považují.

Podtrhuje, že data v humanitních vědách (jako významnost osobností nebo estetická kvalita umělců) jsou jen lidské úsudky – a tím se zásadně liší od tvrdých dat v přírodních vědách, jež jsou měřitelná přístroji. Nemohu na nich stavět žádnou teorii, říká Blecha. Proč potom ale nenapadá stejně i všechny ostatní kolegy z humanitních oborů jako pavědce? Neodpověděl. Mé rytmy se zčásti opírají i o tvrdá, přírodovědná data. Například výška koster je parametr měřitelný přístroji. Jak se dostalo deset tisíc koster do příslušných vrstev v odpovídajících staletích? Neodpověděl. Zmíněné rytmy jsou nejen v písemných historických záznamech, ale i v archeologických nálezech. Například v rytmu velkých

³¹ Horyna B., Štěpán J., Blecha I. a kol.: *Filosofický slovník*. Nakladatelství Olomouc, Olomouc, 1998.

monumentálních staveb. Vztyčit či beze stopy odstranit takový Stonehenge nebo pyramidy dá mnohem více práce, než jen pozměnit záznam v kronice. Od doby, kdy jsem tento rytmus před třinácti lety zveřejnil, zapadají do něj nové, významné archeologické nálezy: Caral, Goseck. Před šesti lety britské univerzity zjistily, že se mylily v datování kamenného kruhu Stonehenge. Přijaly datum, které je už dvanáct let uvedeno v mé knize jako nejpravděpodobnější.³² Podplatil jsem si západní univerzity? Skeptici neodpovídají, na co nechtějí.

Čtyři roky Blecha autoritativně prohlašoval, že v dějinách filosofie není michaelský rytmus. Když se pak naše polemika rozrostla o další diskutující, začal se vyptávat, co to ten michaelský rytmus vlastně je a která jsou to staletí. Jak věděl, že filosofové nežili v těch staletích, když nevěděl ve kterých? I to je něco typického pro skeptiky: nemusí vědět, co tvrdí jejich oponent, aby si byli jisti, že nemá pravdu.

Není pravda, že nauku o duších času nelze vědecky testovat. Částečně lze. Kdyby skutečně existovalo sedm archandělů, jež cyklicky inspirují lidi k jistým talentům, muselo by se to nevyhnutelně odrazit v dějinách periodickými kulturními vlnami v příslušných obdobích. Ze středověké metafyzické koncepce lze vydedukovat empiricky falzifikovatelnou predikci. Když takové vlny v dějinách nejsou, znamená to, že archandělé buď neexistují anebo nepůsobí takovým způsobem. Opačná implikace však neplatí. Když ty vlny v dějinách jsou, mohou mít různý původ.

Na stejný fenomén lze nahlížet z různých filosofických perspektiv a uvažovat o tom, co leží za hranicí empiricky vnímatelného. Materialisté hledají exogenní kosmo- nebo geofyzikální faktor či endogenní biologické hodiny ukryté kdesi v genech. V platónském obrazu světa se stejná zkušenost popisuje v termínech idejí, pravzorů a bytostí. Lze uvažovat o tom, jak jsou různé světonázorové intuice koroborovány empirickými pozorováními. Některé lépe, jiné hůře. Například platónský úhel pohledu na dějiny lépe splňuje logický požadavek Occamovy břitvy, neboť vystihuje několika principy široké spektrum fenoménů. Materialistický dějepis vymýšlí pro stejné jevy stovky samostatných hypotéz *ad hoc*.

Když například říkám, že žijeme v *michaelském* období, nemám na mysli žádnou metafyzickou spekulaci, nýbrž pozorovatelnou psychologickou skutečnost, že se nám v současnosti z podvědomí vynořují stejné kolektivní intuice jako v době klasického Řecka. S tím souhlasí středověký angelolog i moderní sociolog. Platí to stejně pro věřící i ateisty. Čím je to způsobeno, o tom se diskutuje už od antiky a zřejmě se ještě i dlouho diskutovat bude. Metafyzickou podstatu mnohých jevů a poznatků dodnes neznáme a přesto je prakticky využíváme už po tisíciletí. Naši prastaří otcové stejně jako já slovem *anděl* rozuměli především zážitek zjevení, inspirace a až v druhé řadě spekulace teologů. Potud a v tomto smyslu je angelologie čistou empirickou vědou.

Mé knihy jsou po metodologické stránce sofologií. Sofiologie je úsilí o filosofickou syntézu zjevení, rozumu a smyslové zkušenosti. Zjištění vnější vědy tvoří jen jeden její rozměr, jeden ze tří pilířů. Ten je integrován s vnitřní introspektivní zkušeností, intersubjektivní zkušeností duchovní tradice a mystiky do systematické rozumové stavby. Vnější data sama o sobě totiž nejsou žádnou výpovědí. Existuje vždy více možností, jak je interpretovat. Musí být rozumově zpracována z nějakého úhlu pohledu a lidský smysl nabývají až v souvislosti s vnitřním prožitím a zaujetím osobního postoje. Každé (i vědecké) poznání začíná nějakou intuicí a obsahuje proto i psychologický rozměr zjevení. V každém celistvém poznatku je potřebné správně skloubit všechny tři rozměry – přičemž žádný z těchto tří není libovolný, nýbrž má svá vlastní přísná kritéria. Pro smyslovou zkušenost platí známá kritéria vědeckosti, jako testovatelnost a predikovatelnost; rozum má své požadavky jako bezrozpornost nebo úspornost; a v mystice se aplikují po tisíciletí ověřená kritéria

³² Pearson M. P. a kol.: The age of Stonehenge. *Antiquity* 81 (2007), s. 617-639.

pravosti zjevení, jako mravní čistota a mír, zušlechtění vztahů, jež jsou ovocem správného duchovního úsilí. Věda je integrální součástí sofologie, ale sofologie není omezena úzkou definicí vědy. Citovat tedy mé knihy, jako by vše v nich bylo tvrzením ve smyslu úzké definice vědy, je jen další z podvrhů *Sisyfa*.

Za dvacet let skeptici nebyli schopni najít nic pravdivého, co by se mi dalo vyčítat. Tak co jim vadí? Běh mého života a osobní zkušenost mě vedly k tušení, že člověk ve svém nitru může za jistých podmínek vstoupit do dialogu s inteligencí, která přesahuje jeho osobní rozum. Tou podmínkou je vůle k mravnímu sebezapření, připravenost něco obětovat. Posluchači se mě neptají jen na mé výsledky jako vědce-specialisty, nýbrž také na mé osobní přesvědčení, podle něhož v životě jedním. Nepokládám fanaticky vše za jasné, ale vše zkoumám a argumenty materialismu беру velice vážně. Jako opravdový skeptik zpytuji i své vlastní světonázorové předpoklady, kdežto pseudoskeptici ze *Sisyfa* vnucují svůj osobní obraz světa vědě dogmaticky či neuvědoměle, z nedostatku sebereflexe. Stavím se za to, aby různá myšlenková paradigma byla nahlížena jako předběžně rovnocenná a směla ukázat, co dovedou. Skeptici a priori oklešťují vědu a nechťejí dovolit diskusi ani zkoumání jiných hypotéz, než jaké jsou v souladu s jejich vlastní filosofickou intuicí.

Skeptici nesnesou, že nějaká reálná data zapadají do starobylé představy o andělech. Proč jim vadí, že uvažují o duchovních inteligencích s takovou vážností? Katolíci jako Grygar a Kapišinský by pak měli vyloučit z vědy i sami sebe pro své náboženské přesvědčení. Podle článku 328 katechismu mají povinně věřit v anděly. Kapišinský je i teolog a řekl mi, že na takové ptákoviny v katechismu věřit nemusí, přičemž místo slova *ptákoviny* použil nejhrušší nadávku. Jindy ho pak slyším, že by to či ono dokázal vysvětlit pomocí sekundárních inteligencí (což je teologický termín pro anděly). Rozluštit tyto nekoherentní postoje je úloha pro nadaného psychologa.

Charakteristická pro skeptiky ze *Sisyfa* je **absence osobní integrity**. V diskusích užívají dvojí metr. Stejná pravidla platí nebo neplatí podle toho, jak se jim kdy hodí. Stejně prameny jsou důvěryhodné nebo nedůvěryhodné podle potřeby. Zastávají protichůdné názory v různých situacích. Dialogu se vyhýbají anebo v něm nereagují na to, co říká druhá strana. Kritizované zásadně nečtou. Publikují dezinformace a pak se navzájem cítují a budují na tom. Svě „vědecké“ oponentury nepublikují v odborném tisku, ale tam, kde to není recenzováno a nejsou kladeny žádné nároky na kvalitu. Jsou badateli, ale s dogmaticky uzavřeným obrazem světa. Jsou věřícími a zároveň materialisty.

Jak je možné být katolík materialista? Předpokládá to, že náboženství mluví o zcela jiném světě než je ten náš a tyto světy jsou kauzálně odděleny. Onen svět je předmětem čiré víry a nelze o něm přemýšlet. Tento svět je poznatelný rozumem, ale smýšlet o něm smíme jen hmotařsky, protože nic jiného než hmota v něm není. Andělé zpívají někde v nebi, ale nemají žádnou funkci v tomto světě (což je prakticky stejné, jako by nebyli). Ty dva světy nesmějí souviset, aby si tvrzení víry a vědy neprotiřečily. Nesouladu mezi vědou a vírou se vyhnou tím, že je vyhlásí za zcela mimoběžné roviny existence. To je odpověď těch, jimž jde více o moc než o pravdu.

Je to politická aliance dvou systémů: katolické dogmatiky a materialismu z druhé poloviny 19. století. Obsahově se sice vylučují, ale oběma společná je touha po moci – tak uzavřely příměří a rozdělily si mocenské domény: jeden bude vládnout lidskému rozumu, druhý lidským citům. Výsledkem takové výchovy je rozštěpený člověk, který si myslí jedno, cítí druhé a činí ještě něco třetího. Náboženství a morální hodnoty jsou pro něj spojeny s nějakým světem, který není tady; a ve zdejším světě jedná podle samých hmotařských myšlenkových vzorců, jež postrádají morální rozměr. V takovém systému si mohu za jeden počin vysloužit dvojí trest: jako vědec za to, že jsem si o andělech vůbec dovolil přemýšlet; a jako věřící za to, že jsem o nich vůbec pochyboval!

Ti, kdož si ctí pravdu výše než moc, uvažují z jiného konce. Ptají se sami sebe: podle čeho se mám rozhodovat v systému dvojí pravdy? Vybojovat si osobní integritu je předpokladem odpovědného mravního jednání. Jeden Stvořitel stvořil *jeden* svět podle *jediné* myšlenky. Když si věda a víra protirečí, je v nepořádku buď věda, nebo víra, nebo obojí. Jejich nesoulad je podnětem pro osobní úsilí. Tato cesta obrací lidské úsilí směrem dovnitř, ke zdokonalování sebe sama, nikoli navenek, k ovládnání druhých.

Klub *Sisyfos* není akademickou organizací, nýbrž ideologickou či kvazináboženskou nátlakovou skupinou. Jeho členové zneužívají svého akademického postavení na prosazování své politické agendy. Slavné univerzity, jež byly kdysi pilíři evropské vzdělanosti a moci, kladly na své členy etické požadavky. Musíme se na ně v akademické obci opět rozpomenout a vyžadovat je od sebe navzájem. Jinak ztrácíme mravní sílu vést společnost. Eklatantní případy ztráty morálky, jako je *Sisyfos*, musí vést ke konsekvencím. Musí se buď omluvit a změnit své chování, anebo být vyloučeni z akademických řad. Klub ať se vrátí ke svému původnímu poslání – vychovávat k racionalitě a kritickému myšlení, anebo ať stojí mimo akademický svět, kde fanatismus a dogmatismus nemají mít místo.

Čeští skeptici si zvolili za svůj znak řeckého Sísyfa, ale je potřebné doplnit, proč byla jeho dřina marná. Byl to největší chytrák a podvodník dávnověku. Kámen mu krátce před cílem vždy vyklouzl a veškerá práce začínala od začátku – takový je trest pro všechny, kdož zakládají své dílo na podvodu. Členové klubu by si měli vstoupit do svědomí, udělit bludný balvan za „významné příspěvky ke klamání veřejnosti“ sami sobě a klub rozpuštit.

Ve slovenském deníku *Pravda* z 11. dubna 2002 vyšel článek pod názvem *Skeptikom na Slovensku ruže nekvitnú*. Informoval o zániku sesterské organizace *Sisyfa* na Slovensku. Jako hlavní důvod rozpuštění organizace skeptiků uvedl její předseda nezám Slovenské akademie věd a také širokou popularitu mé knihy *Angelologie dějin: „Spoločnosť na podporu kritického myslenia zakapala na nedostatok financií a nepochopenie... Stalo sa tak pre akútny nedostatok finančných prostriedkov a takmer absolútny nezám zo strany vedenia Slovenskej akadémie vied, uviedol známy astronóm Igor Kapišinský, ktorý tento spolok slovenských skeptikov pred ôsmimi rokmi zakladal a potom i viedol... Za exemplárny príklad šírenia povedy považuje Kapišinský vydanie a propagáciu v rôznych médiách knižky Emila Páeša Angelológia dejín“*. Češi by se jednou mohli něco naučit od Slováků: jak si ve své zemi udělat s pseudoskepticismem pořádek.